

УДК 343.1

DOI 10.33244/2521-1196.16.2021.157-168

І. В. Грицюк,

канд. юрид. наук, доцент

e-mail: nnipravo@ukr.net

ORCID ID 0000-0003-2253-4057;

Т. В. Качан,

здобувач третього рівня вищої освіти,

Університет ДФС України

e-mail: kachan9806@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-9520-1467

ЗДІЙСНЕННЯ ОКРЕМИХ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

У статті проаналізовано склад злочину, передбаченого ст. 364 КК України. З'ясовано, що зловживання владою чи службовим становищем, є засобом, за допомогою якого службовець здійснює інший, більш серйозний злочин, для досягнення бажаного злочинного результату. Користуючись своїм службовим становищем, вони в основному здійснюють такі злочини, як розкрадання в особливо великих розмірах, незаконна приватизація державного або комунального майна, ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів, приховування кримінальних правопорушень тощо. Службова злочинність також призводить до розвитку організованої злочинності.

Виявлено, що, відповідно до новел кримінального законодавства, використання влади чи службового становища всупереч інтересам служби потрібно тлумачити як учинення службовою особою таких порушень своїх службових обов'язків, які заподіюють істотну шкоду охоронюваним законом інтересам окремих громадян, державним, громадським інтересам або інтересам юридичних осіб. Поняття «інтереси служби» безпосередньо пов'язане з обсягом прав та обов'язків службової особи підприємства, установи чи організації, тобто її повноваженнями (компетенцією).

У такому випадку кримінальне провадження в цій категорії справ необхідно здійснювати, використовуючи принципи спеціального суб'єкта правопорушення. Тому одним із перших окремих заходів кримінального провадження щодо зловживання владою або службовим становищем є не накладення штрафу чи конфіскації майна, а обмеження в користуванні службовими правами. Важливим у цьому процесі стає забезпечення взаємодії між різними гілками кримінальної та кримінально-виконавчої системи органів України. Взаємодія і ділові контакти між слідчим і оперативними працівниками під час розслідування цієї категорії справ мають бути постійними, починаючи з моменту виявлення кримінального правопорушення і аж до передавання матеріалів провадження

до суду. Для цього вони повинні періодично інформувати один одного про отримані оперативні дані, що, з одного боку, допоможе слідчому у процесі розслідування успішно реалізувати оперативні дані, отримані оперативними працівниками поліції, а з іншого – повною мірою використовувати матеріали слідства в своїй роботі. При цьому він має бути обережним, погоджувати свої дії з оперативними працівниками, щоб не розкрити негласних методів роботи відповідних служб.

Ключові слова: зловживання, зловживання владою або службовим становищем, державна служба, держслужбовець, службові повноваження, службова злочинність, кримінальне провадження, заходи кримінального провадження.

Метою статті є вивчення особливостей здійснення окремих заходів кримінального провадження щодо зловживання владою або службовим становищем.

Постановка проблеми. Однією з гарантій успішного функціонування держави та громадянського суспільства є створення належних умов для ефективного функціонування державного апарату, апарату органів місцевого самоврядування і підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності.

Ефективність такої діяльності в Україні наразі значно знижується під впливом негативних політичних, економічних, правових та інших змін, а також високого рівня злочинності. Важливою ланкою між цими факторами є зловживання чиновниками владою чи службовими посадами.

За даними Державної судової адміністрації, у 2016–2021 роках серед усіх зареєстрованих злочинів в Україні, тих, що перелічені у статті 364 Кримінального кодексу (далі – КК) України, становило майже 3,4 %; 2016 року було зареєстровано 9 621 зловживання владою або службовим становищем, тобто їх рівень (2016 – 7 285, 2017 – 6 827, 2018 – 7 979, 2019 – 8 834) залишається високим [1; 2, с. 22; 3].

Нерідко зловживання владою чи службовим становищем є засобом, за допомогою якого службовець здійснює інший, більш серйозний злочин, для досягнення бажаного злочинного результату. Користуючись своїм службовим становищем, вони в основному здійснюють такі злочини, як розкрадання в особливо великих розмірах, незаконна приватизація державного або комунального майна, ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів, приховування кримінальних правопорушень тощо. Службова злочинність також призводить до розвитку організованої злочинності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вирішенню різних аспектів кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем присвячені праці таких учених: П. П. Андрушко, Л. П. Брич, В. В. Голіна, Н. О. Гуторова, О. О. Дудоров, В. П. Коваленко, М. І. Мельник, А. А. Музика, В. О. Навроцький, Ю. О. Науменко, В. Я. Тацій, В. В. Сташіс, В. Г. Хашев та ін. З огляду на положення законів України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII «Про запобігання корупції», від 10 грудня 2015 р. № 889-19 «Про державну службу» було створено ряд органів з боротьби з корупційними злочинами, а також інші фактори, які допомагають очистити владу від корупції, роблять важливим вивчення особливостей кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем.

Виклад основного матеріалу. Визначення системи кримінальних правопорушень у сфері адміністративної та професійної діяльності, пов'язаної з наданням державних послуг, які можуть бути вчинені посадовими особами з офіційними повноваженнями,

групування цих правопорушень за певними критеріями, розробка та надання науково обґрунтованих пропозицій щодо покращення Кодексу України про кримінальну відповідальність Національна поліція має важливе значення для досягнення мети цього дослідження [4, с. 225–228].

Відповідальність за зловживання владою або службове становище впливає із пункту 1 статті 6 Кримінального кодексу України [5]. Об'єктивна сторона зловживання владою чи службовим становищем (стаття 364 ч. 1 Кримінального кодексу України) має три обов'язкові ознаки: дія – здійснення посадовою особою своїх повноважень чи службових повноважень проти інтересів служби, що полягає у певних діях, або бездіяльність; наслідки порушення прав, свобод та інтересів окремих громадян, захищених законом, державних чи суспільних інтересів, інтересів юридичних осіб; причинно-наслідковий зв'язок між діями та наслідками. Відсутність хоча б однієї з цих ознак свідчить про відсутність складу злочину відповідно до статті 364 Кримінального кодексу України [6, с. 845].

Зловживання владою – це вчинення умисного діяння посадовою особою, яка постійно чи тимчасово виконує функцію представника уряду, використовуючи свої повноваження, на які він має право на підставі законів та інших нормативних актів, що суперечить інтересам служби. Зловживання службовим становищем зазвичай включає використання службових повноважень у зв'язку зі здійсненням (реалізацією) повноважень, завдяки яким державний службовець наділяється посадою, що суперечить інтересам служби [6, с. 845].

Водночас В.І. Борисов стверджує, що зловживання службовим становищем є не тільки тоді, коли посадова особа вчиняє дії, що належать до сфери її компетенції, тобто діяння, пов'язане з її владними повноваженнями, а й у випадках, коли посадова особа має право на свою посаду, а також здатність видавати вказівки підлеглим організаціям, давати рекомендації та, залежно від їх службового становища, контролювати їх виконання тощо [7, с. 59].

Отже, використання влади чи службового становища всупереч інтересам служби потрібно тлумачити як учинення службовою особою таких порушень своїх службових обов'язків, які заподіюють істотну шкоду охоронюваним законом інтересам окремих громадян, державним, громадським інтересам або інтересам юридичних осіб [7, с. 50]. Поняття «інтереси служби» безпосередньо пов'язане з обсягом прав та обов'язків службової особи підприємства, установи чи організації, тобто її повноваженнями (компетенцією). Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державну службу» [8] державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність щодо практичного виконання завдань і функцій держави.

Такі особи є державними службовцями. У контексті п. 1 примітки до ст. 364 КК України інтереси служби варто трактувати як законні інтереси конкретного підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, якому (якій) «служить» службова особа. Обов'язковим є встановлення того, яким саме законним інтересам (зокрема, інтересам окремих громадян, інтересам держави чи інтересам підприємства) заподіюно шкоду діянням службової особи та яку саме (матеріальну, нематеріальну), її розмір, а також завдання якої шкоди іншим інтересам відвернено діями службової особи.

Питання про співвідношення інтересів держави, суспільства загалом й окремого підприємства, установи чи організації, незалежно від форми власності, його найманих працівників та інших громадян, а також інших юридичних осіб, необхідно вирішувати в кожному конкретному випадку, зважаючи на такі обставини: яку шкоду завдано

конкретним законним інтересам; яку шкоду могли заподіяти іншим конкретним законним інтересам, на користь яких учинено дії службовою особою, у разі їх невчинення; яку шкоду могли завдати конкретним законним інтересам, зокрема інтересам підприємства, установи, організації, у разі невчинення службовою особою тих дій, які вона вчинила в законних інтересах підприємства, установи чи організації за рахунок невчинення інших дій в інтересах держави, суспільства, інших юридичних чи фізичних осіб, або навпаки [8; 9, с. 63].

За словами М. В. Сійпюкі, постійне оновлення кримінального законодавства не завжди має належний вплив на правоохоронні органи. Однією із сучасних проблем класифікації кримінальних правопорушень є тлумачення таких термінів, як «значний збиток» та «серйозні наслідки», які визначаються як неминучі наслідки зловживання владою чи службовим становищем [10, с. 127].

Однією із законодавчих нововведень, сприйнятою правниками досить неоднозначно, стала зміна визначень кримінально-правових термінів «значна шкода» та «тяжкі наслідки», яка була здійснена на підставі Закону України від 13.05.2014 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» шляхом вилучення коментарів до пунктів 3 та 4 статті 364 КК України [11].

У листі заступника голови Вищого спеціального суду України з цивільних та кримінальних справ [12, с. 1] справедливо зазначається, що формулювання, яке використовується законодавцем «якби йшлося про матеріальну шкоду», не використовується лише науковцями та судовими органами як завдання заподіяння майнової шкоди, а також як нематеріальний наслідок (наприклад, «якщо шкода нанесена, зокрема, порушенням прав і свобод людини та громадянина, які охороняються Конституцією України, або інші закони (право на свободу та безпеку особи і недоторканність житла, виборче законодавство, трудове право, житлове право тощо) можна вважати значною шкодою), підриваючи авторитет та репутацію органів влади чи органів місцевого самоврядування, порушуючи громадську безпеку, громадський порядок, створення умов та умов для виконання діяльності підприємства, установи, організації. Їх функції ускладнюють приховування злочинів» (п. 6 Пленарного засідання Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 15 «Про судову практику у справах про збільшення російської влади чи повноважень» [13]).

Отже, відмова від значної шкоди чи тяжких наслідків була встановлена до 4 червня 2014 року (дата набрання чинності Законом України від 13 травня 2014 року) залежно від майнової та моральної шкоди, а з 4 червня 2014 року такі наслідки мають бути лише матеріальними. Оскільки немає ніяких суб'єктивних наслідків для встановлення значної шкоди чи тяжких наслідків (відповідно до пунктів 3, 4 примітки до статті 364 Кримінального кодексу України), відповідні дії, які раніше були кваліфіковані як злочинні правопорушення з нематеріальними наслідками, є новими, що підлягають судовому розгляду.

Тобто їх більше не можна розглядати як злочини – вони фактично були декриміналізовані [10, с. 130]. У зв'язку з цим М. І. Гавронюк зазначив, що ст. 364 Кримінального кодексу України надто важко застосувати, оскільки містить багато критеріїв оцінки, використовується лише як доповнення і тому не є обов'язковою. Її вилучення з вищезгаданого кодексу може бути досягнуто за допомогою кваліфікаційної ознаки, такої

як «вчинення кримінального правопорушення службовою особою, яка використовує своє службове становище» [14, с. 64].

Згодом науковець уточнив позицію, вказавши на допустимість кримінальної відповідальності за умисне зловживання службовим становищем у формі порушення законодавства службовою особою під час виконання своїх функцій з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи іншої особи. У решті випадків «учинення діяння службовою особою з використанням службового становища» має бути обтяжувальною ознакою у статтях КК України про діяння, що вчиняють службові особи [15, с. 11].

Критикуючи передбачений ст. 364 КК України склад злочину, М. І. Хавронюк зазначає, що в більшості кримінальних кодексів держав Європи, крім держав СНД, не передбачено відповідальності за зловживання владою чи службовим становищем і за перевищення влади чи службових повноважень. Зазвичай кримінальна відповідальність передбачена лише за конкретні, чітко визначені дії, що становлять спеціальні випадки незаконного використання службового становища. Це є результатом дії принципу правової визначеності, за яким кожен західний чиновник і посадовець чітко знає, що він може робити, а що – ні [16].

Питання визначення суспільно небезпечних наслідків як обов'язкових ознак складів злочинів, передбачених ст. 364 КК України, аналізував О. О. Дудоров, зауважуючи, що поняття «істотна шкода» залишається оцінною категорією. Тому визнання завданої службовим правопорушенням шкоди істотною в кожному конкретному випадку залежить від важливості й обсягу порушених інтересів, ступеня негативного впливу на нормальну діяльність підприємств, організацій, кількості потерпілих громадян, тяжкості заподіяної їм майнової, фізичної та моральної шкоди, інших факторів (абз. 4 п. 6 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» від 26 грудня 2003 року № 5 [13]). Здійснюючи кримінально-правове оцінювання поведінки службової особи як зловживання владою або службовим становищем, не можна обмежуватися вказівкою на істотну шкоду певним правоохоронюваним інтересам: процесуальні документи мають містити належне обґрунтування наявності цієї ознаки [17, с. 385]. Вільне тлумачення оцінних ознак на кшталт істотної шкоди у складі злочинного зловживання владою або службовим становищем може призвести до необґрунтованого притягнення осіб до кримінальної відповідальності [18, с. 47].

З огляду на нові заходи примусу (штрафи, тимчасові обмеження у користуванні спеціальними правами, тимчасовий доступ до предметів та документів, тимчасова конфіскація майна тощо) найважливішим заходом у державі для забезпечення законослужбової поведінки громадян завжди було переконання. Примусові заходи (або, як визначено в новому законодавстві, заходи забезпечення кримінального провадження) зазвичай використовуються у випадках, коли методу переконання недостатньо для виконання покладених на особу завдань. Як зазначає О. Н. Батюк, незважаючи на те, що державні засудження досить важливі, примусові заходи все ще відіграють вагомий роль у боротьбі зі злочинністю. Вимоги слідчих органів, адресовані посадовим особам та громадянам, виконуються переважно добровільно. У деяких випадках, однак, рішення у справі забезпечується державним примусом [18, с. 95]. Розуміння процесуального обов'язку у кримінальному провадженні так дозволяє вирішити проблеми, перелічені у статті 2 Кримінально-процесуального кодексу України.

Проблема заходів щодо забезпечення кримінального провадження є природно широкою та різноманітною і зачіпає різні аспекти правового регулювання поведінки громадян, а також інші питання правовідносин. З цієї причини немає єдиної точки зору для розуміння сутності заходів примусу. Деякі вчені називають заходи примусу як застосування зброї проти особи, яка вчинила злочин [17, с. 391], інші – обшук, вилучення, розслідування та інші слідчі дії, які не повинні супроводжуватися застосуванням примусу [17, с. 381], той факт, що особа переслідується [18, с. 605], слідча експертиза [14, с. 320], запит на свідчення та висновок експерта [9, с. 228]. Ці погляди неодноразово критикувалися різними вченими. Дійсно, примус у сфері кримінального правосуддя є необхідною складовою державних примусових заходів. Варто зазначити, що примус у кримінально-процесуальному праві має дещо інший характер, ніж інші галузі права, а саме він пов'язаний із серйозним обмеженням законності та свобод громадян.

Примусові заходи (заходи щодо забезпечення кримінального провадження) відрізняються від інших державних примусових заходів тим, що вони «застосовуються компетентними органами та в межах своїх повноважень до осіб, які беруть участь у провадженні та чий проступки можуть перешкоджати успіху» [9, с. 212].

У загальному примус як владно-правове явище застосовується державою через державні органи та посадових осіб з метою забезпечення належної поведінки громадян, а якщо говорити про сферу правового регулювання кримінальних процесуальних відносин – то суб'єктів кримінального провадження. Оскільки кримінальний процесуальний примус є правовим явищем, то для більш глибокого розуміння його сутності необхідно визначити його ознаки, серед яких: 1) застосовується на підставі визначених норм права, тобто є нормативно-врегульованим; 2) застосовується до визначеного кола суб'єктів кримінального процесу (підозрюваного, обвинуваченого, свідка та ін.); 3) застосовується компетентними державними органами та посадовими особами від імені держави; 4) застосовується до суб'єктів кримінального судочинства незалежно від їхньої волі; 5) направлений на виконання завдань кримінального судочинства. Обов'язковими умовами застосування кримінально-процесуального примусу є його законність та обґрунтованість. Ці умови виражаються: 1) у нормативному визначенні заходів примусу; 2) у визначенні суб'єктів, спеціально уповноважених і наділених правом застосування процесуального примусу; 3) у визначенні кола осіб, стосовно яких можна застосовувати визначені види примусу; 4) у нормативному закріпленні процедури застосування процесуального примусу.

Отже, загальною підставою для застосування більшості заходів кримінально-процесуального примусу буде невиконання або неналежне виконання зобов'язань особами, щодо яких розпочато кримінальне провадження, тобто вчинення кримінального процесуального порушення. Однак невиконання або неналежне виконання зобов'язань не завжди є необхідним для застосування заходів примусу. Конкретні факти, які слугують підставою для застосування цих заходів, можуть свідчити не тільки про можливість порушення, але і про необхідність його запобігання з метою забезпечення нормального перебігу кримінального провадження. Примусові процесуальні заходи зазвичай застосовуються, якщо підстави визначені законом і якщо кримінально-процесуальне порушення, як правило, ще не сталося. З цієї причини вони визначені в новому КПК України як заходи щодо забезпечення кримінального провадження.

Заходи щодо захисту кримінального провадження належать до примусових заходів компетентних державних органів та посадових осіб у кримінальних провадженнях.

Оскільки в КПК України немає нормативного визначення поняття заходів забезпечення кримінального провадження, на нашу думку, їх варто розуміти як кримінально-процесуальні заходи державного примусу, які здійснюються уповноваженими державними органами та особами у справі підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідків та інших осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, з метою запобігання їх неправомірним діям, забезпечення виявлення та закріплення доказів, для досягнення цілей кримінального провадження та ефективності кримінального провадження.

Серед загальних положень досудового розслідування варто наголосити на положенні про взаємодію слідчих органів, зокрема слідчих з посадовими особами та іншими органами, у розслідуванні пограбування водіїв транспортних засобів.

Теорія кримінального провадження розглядає взаємодію як форму зв'язку елементів системи, за допомогою якої вони створюють взаємодоповнюючі умови для успішного функціонування в цілому [9, с. 100]. Взаємодія також розуміється як функція управління, яка спрямована на перетворення окремої системи в загальну систему, яка координується з урахуванням місця, часу та мети діяльності, а також процесу обміну інформацією [14, с. 116].

Багато відкритих питань на теоретичному рівні та на практиці призводять до непорозумінь між досудовими слідчими органами й оперативними підрозділами, наслідками яких є передчасна та неповна інформація слідчого про результати АРІ; неналежна реалізація СРД та НСРР працівником від імені слідчого; затримки досудового розслідування через невиконання наказів тощо. Тому ці проблеми в комплексі потребують особливої уваги.

Взаємодія, на думку Г. П. Цимбала, – це скоординована діяльність правоохоронних, регуляторних та інших державних органів, спрямована на виявлення, викриття та розслідування кримінальних правопорушень [17, с. 39]. О. О. Юхно зі свого боку розуміє взаємодію під час процесу розслідування як організаційну форму двох або більше осіб, яка спільно узгоджується та регулюється законами й іншими відомчими нормативними актами та спрямована на досягнення цілей конкретного кримінального процесу [17, с. 19]. Наукова література містить інші визначення терміна, що вивчається. Зокрема, С. Тищенко зазначає, що під поняттям взаємодії у кримінальному процесі варто розуміти дії учасників кримінального провадження, які, здійснюючи свої повноваження, сприяють загальним цілям кримінального провадження. Тип взаємодії може змінюватись залежно від того, чи керуються безпосередні учасники спільними або різними інтересами. Головне, щоб мета, заради якої взаємодіють випробувані, була досягнута [18, с. 105]. Погоджуємось з думкою автора та зазначимо, що кожна діяльність у контексті кримінального провадження у широкому сенсі спрямована на виконання його завдань.

Систематизувавши й узагальнивши думки науковців, які в різні часи досліджували важливі аспекти взаємодії, варто констатувати, що під останньою переважно розуміють спільні дії оперативних та інших підрозділів і служб, як:

- спільна комплексна діяльність взаємно непідпорядкованих служб і підрозділів, спрямована на вирішення загальних завдань;
- спільні погоджені дії на підставі нормативно-правових положень, спрямованих на запобігання або розкриття злочинів, а також розшук злочинців, що втекли або переховуються;

- спільна діяльність не підпорядкованих по службі оперативних підрозділів для максимальної концентрації спільних сил і засобів з метою найбільш ефективного вирішення тактичних завдань;
- спільні комплексні або узгоджені за часом та місцем дії оперативних підрозділів із вирішення спільними зусиллями завдань під час протидії злочинності;
- спільна концентрація сил, засобів і методів для досягнення поставленої мети та здійснення відповідних спільних заходів.

Проведений аналіз широкого спектра поглядів щодо поняття взаємодії загалом, а також у правоохоронній діяльності зокрема надає можливість висловити власне бачення щодо визначення цього терміна. Так, під взаємодією слідчих з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами у розслідуванні розбійного нападу на водіїв автотранспортних засобів необхідно розуміти як передбачену чинним законодавством та угоджену за часом, місцем і послідовністю проведення систему певних взаємодоповнюючих дій, направлених на реалізацію його повноважень у цій сфері з використанням можливостей оперативних підрозділів, інших суб'єктів, зокрема підрозділів Національної поліції, які не є оперативними, інших правоохоронних органів і органів державної влади та місцевого самоврядування, окремих громадян.

Важливим елементом співпраці між слідчим і працівниками оперативних підрозділів є спільне планування та вжиття заходів щодо захисту зібраної доказової бази. Звертаючи увагу на поширеність фактів протидії розслідуванню, особливо з боку організованих злочинних формувань, запобігання, протистояння й нейтралізацію такого впливу має забезпечувати комплекс заходів, спрямованих на захист матеріалів і результатів доказового провадження в кримінальному процесі, з тим, щоб не допустити використання неякісних чи викривлених фактичних даних і відомостей під час формування доказів, фальсифікацій під час їх перевірки й оцінки, неналежного використання, створити умови для розуміння навіть безперспективності протиправної діяльності зацікавлених осіб у цьому напрямі, змусити тим самим припинити їх протиправний вплив на органи досудового розслідування, судові органи чи учасників процесу тощо.

Висновки. Відтак хочемо наголосити, що кримінальні правопорушення у сфері зловживання владою або службовим становищем належать до окремої категорії справ, яку вченими ще прийнято називати «службова злочинність». Ця градація проводиться не лише через специфічний об'єкт протиправності, а й через специфікацію заходів кримінального провадження, які можуть бути застосовані виключно до суб'єкта цього злочину. У такому випадку кримінальне провадження у цій категорії справ необхідно здійснювати, використовуючи принцип спеціального суб'єкта правопорушення. Тому одним з перших окремих заходів кримінального провадження щодо зловживання владою або службовим становищем є не накладення штрафу чи конфіскації майна, а обмеження в користуванні службовими правами. Важливим у цьому процесі стає забезпечення взаємодії між різними гілками кримінальної та кримінально-виконавчої системи органів України.

Взаємодія і ділові контакти між слідчим і оперативними працівниками під час розслідування цієї категорії справ мають бути постійними, починаючи з моменту виявлення кримінального правопорушення і аж до передавання матеріалів провадження до суду. Для цього вони повинні періодично інформувати один одного про отримані оперативні дані, що, з одного боку, допоможе слідчому у процесі розслідування успішно реалізувати оперативні дані, отримані оперативними працівниками поліції, а з іншого – повною мірою

використовувати матеріали слідства у своїй роботі. При цьому він має бути обережним, погоджувати свої дії з оперативними працівниками, щоб не розкрити негласних методів роботи відповідних служб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування: статистична інформація Генеральної прокуратури України за 2012–2016 рр. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820#. Назва з екрана.
2. Довідка про злочини, учинені в Україні за 2009–2019 рр.: служб. док. / Департамент аналітичної роботи та організації управління МВС України. Київ, 2019. 98 с.
3. Баганець О. Стан злочинності в державі за 2017 рік та результати протидії їй з боку держави і як це пов'язано із реформуванням правоохоронних органів. URL: <http://www.baganets.com/blogsbaganets/stan-zlochinnost-v-derzhav-za-2017-r-k-t.html> (Назва з екрана).
4. Боднар В. Є. Кримінально-правовий аналіз злочинів у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками ОВС. *Актуальні проблеми розслідування злочинів*: зб. тез доп. III Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 1 лип. 2014 р. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 225–228.
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (Назва з екрана).
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.; за заг. ред. О. М. Джуґі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 1064 с.
7. Злочини проти правосуддя: навч. посіб. / за заг. ред. В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. 160 с.
8. Про державну службу: Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-19. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (Назва з екрана).
9. Хашев В. Г. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Дніпропетровськ, 2007. 259 с.
10. Сийпловік М. В. Зловживання владою або службовим становищем: визначення наслідків злочину. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 33. Т. 2. С. 127–130. (Серія «Право»).
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України: Закон України від 13 трав. 2014 р. № 1261. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/> (Назва з екрана).
12. Лист заступника Голови Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ С. І. Кравченка до членів Науково-консультативної ради Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 6 трав. 2015 р. № 223-770/0/4-15. Київ: ВССРЦК, 2015. 2 с.
13. Про судову практику в справах про перевищення влади або службових повноважень: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 груд. 2003 р. № 15. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03> (Назва з екрана).
14. Хавронюк М. І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України. Київ, 2004. 504 с.

15. Хавронюк М. «Проблема Т.» і законні засоби її вирішення. *Дзеркало тижня*. 2012. № 11. С. 11.
16. Хавронюк М. Чому в Європі не розуміють прислів'я «від тюрми не зарікайся». *Українська правда*. 2011. 6 жовт. URL: <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/10/6/6642959> (Назва з екрана).
17. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. 2-ге вид. Київ, 2013. 786 с.
18. Дудоров О. О. Кримінальне право: теорія і практика (вибрані праці). Київ: Ваіте, 2017. 872 с.

REFERENCES

1. Statystychna informatsiia Heneralnoi prokuratury Ukrainy za 2012–2016 rr. pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia ta rezultaty ikh dosudovoho rozsliduvannia [Statistical information of the General Prosecutor's Office of Ukraine for 2012–2016 on registered criminal offenses and the results of their pre-trial investigation]. (n.d.). www.gp.gov.ua. Retrieved from: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820# [in Ukrainian].
2. Dovidka pro zlochyny, uchyneni v Ukraini za 2009-2019 rr. [Reference on crimes committed in Ukraine for 2009–2019]. Departament analitychnoi roboty ta orhanizatsii upravlinnia MVS Ukrainy, Department of analytical work and management of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].
3. Bahananets. O. Stan zlochynnosti v derzhavi za 2017 rik ta rezultaty protydii ii z boku derzhavy i yak tse poviazano iz reformuvanniam pravookhoronnykh [The state of crime in the state in 2017 and the results of counteracting it by the state and as it relates to the reform of law enforcement agencies]. Retrieved from: <http://www.baganets.com/blogs-baganets/stan-zlochinnost-v-derzhav-za-2017-r-k-t.html> [in Ukrainian].
4. Bodnar, V. Ye. (2014). Kryminalno-pravovyi analiz zlochyniv u sferi sluzhbovoi diialnosti, shcho vchyniautsia pratsivnykamy OVS [Criminal legal analysis of crimes committed in the field of official activity by officers of the ATS]. *Aktualni problemy rozsliduvannia zlochyniv, Actual problems of crime investigation: Proceeding of the 3rd All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. (pp. 225–228). Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav [in Ukrainian].
5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvit. 2001 r. No. 2341-III [Criminal codex of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. (n.d.). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
6. Azarov, D. S., Hryshchuk, V. K., & Savchenko, A. V. (et al.). (2016). *Naukovopraktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy [Scientific and Practical Commentary of the Criminal Code of Ukraine]*. O. M. Dzhuzha, A. V. Savchenko, & V. V. Cherniei (Eds.). Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
7. Borysova, V. I., & Tiutiuhina, V. I. (Eds.). (2011). *Zlochyny proty pravosuddia [Crimes against justice]*. Kharkiv: Nats. un-t Yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho [in Ukrainian].
8. Zakon Ukrainy pro derzhavnu sluzhbu: vid 10 hrud. 2015 r. No. 889-19 [Law of Ukraine on Civil Service from December, 10, 2015, No. 889-19]. (n.d.). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19> [in Ukrainian].

9. Khashev, V. H. (2007). Kryminalna vidpovidalnist za zlovzhyvannia vladoiu abo sluzhbovym stanovyschem [Criminal liability for the abuse of power or position]. Candidate's thesis. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].

10. Syiploki, M. V. (2015). Zlovzhyvannia vladoiu abo sluzhbovym stanovyschem: vyznachennia naslidkiv zlochynu [Abuse of authority or official position: definition of the consequences of a crime]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu, Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 33. (Vols. 2), (pp. 127–130) [in Ukrainian].

11. Zakon Ukrainy pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy u sferi derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky u zviazku z vykonanniam Planu dii shchodo liberalizatsii Yevropeis: vid 13 trav. 2014 r. No. 1261 [The Law of Ukraine on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine in the Sphere of State AntiCorruption Policy in connection with the implementation of the Action Plan for the Liberalization of the European Union of Visa Requirements for Ukrainekym Soiuзом vizovoho rezhymu dlia Ukrainy from May 13, 2014, No. 1261]. (n.d.). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/> [in Ukrainian].

12. Lyst zastupnyka Holovy Vyshchoho spetsializovanoho sudu z rozhliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav S. I. Kravchenka do chleniv Naukovo-konsultatyvnoi rady Vyshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozhliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav: vid 6 trav. 2015 r. No. 223-770/0/4-15 [Letter from the Vice-Chairman of the High Specialized Court for the Examination of Civil and Criminal Affairs S. I. Kravchenko to the members of the Scientific Advisory Board of the High Specialized Court of Ukraine for consideration of civil and criminal cases dated May 6, 2015, No. 223-770/0/4-15]. Kyiv: VSSRTsK [in Ukrainian].

13. Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy pro sudovu praktyku v spravakh pro perevyshchennia vlady abo sluzhbovykh: vid 26 hrud. 2003 r. No. 15 [Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine on judicial practice in cases of excess of power or official from December 26, 2003, No. 15]. (n.d.). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03> [in Ukrainian].

14. Khavroniuk, M. I. (2004). Dovidnyk z Osoblyvoi chastyny Kryminalnoho Kodeksu Ukrainy [Handbook of Special Part of the Criminal Code of Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].

15. Khavroniuk, M. (2012). Problema T. i zakonni zasoby ii vyrishennia [The problem of T. and the legitimate means of its solution]. *Dzerkalo tyzhnia, Mirror of the week*, 11 [in Ukrainian].

16. Khavroniuk, M. (2011). Chomu v Yevropi ne rozumiut prysylivlia vid tiumry ne zarikaisia [Why in Europe do not understand the proverb Do not die from the prison]. *Ukrainska pravda, Ukrainian Pravda*. Retrieved from: <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/10/6/6642959> [in Ukrainian].

17. Dudorov, O. O., & Pysmenskyi, Ye. O. (Ed.). (2013). Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna) [Criminal law (special part)]. (2nd ed.). Kyiv [in Ukrainian].

18. Dudorov, O. O. (2017). Kryminalne pravo: teoriia i praktyka (vybrani pratsi) [Criminal Law: Theory and Practice (Selected Works)]. Kyiv: Vaite [in Ukrainian].

I. V. Hrytsiuk, T. V. Kachan. Implementation of Certain Measures to Ensure Criminal Proceedings During the Investigation of Abuse of Authority or Official State

The article analyzes the corpus delicti under Art. 364 of the Criminal Code of Ukraine. It was found that abuse of power or official position is a means by which an employee carries out another, more serious crime to achieve the desired criminal result. Taking advantage of

their official position, they mainly carry out such crimes as embezzlement on an especially large scale, illegal privatization of state or municipal property, evasion of taxes, fees and other mandatory payments, concealment of criminal offenses, and the like. Office crime also leads to the development of organized crime.

It was revealed that, in accordance with the novelties of criminal legislation, the use of power or official position contrary to the interests of the service should be interpreted as the commission of such violations of his official duties by an official, causing significant harm to the interests of individual citizens protected by law, state, public interests or the interests of legal entities. The concept of "interests of the service" is directly related to the scope of the rights and obligations of an official of an enterprise, institution or organization, that is, its powers (competence).

In this case, criminal proceedings in this category of cases must be carried out using the principle of a special subject of an offense. Therefore, one of the first separate measures in criminal proceedings regarding abuse of power or official position is not the imposition of a fine or confiscation of property, but restrictions on the use of official rights.

It is important in this process to ensure interaction between various branches of the criminal and penitentiary system of Ukrainian authorities. Interaction and business contacts between the investigator and operatives in the investigation of this category of cases should be constant, starting from the moment a criminal offense is discovered and up to the transfer of procedural materials to the court. To do this, they must periodically inform each other about the received operational data, which, on the one hand, will help the investigator in the course of the investigation to successfully implement the operational data received by the operational police officers, and on the other hand, to make full use of the investigation materials in their work. At the same time, he must be very careful, coordinate his actions with operational workers, so as not to reveal the secret methods of work of the relevant services.

Keywords: *trespass, trespass of power or official position, civil service, civil servant, official powers, official crime, criminal proceedings, measures of criminal proceedings.*

Стаття надійшла до редколегії 27 серпня 2021 року